

1-2
3-4
5-6
7-8
9-10
11-12
13-14
15-16
17-18
19-20
21-22
23-24
25-26
27-28
29-30
31-32
33-34
35-36
37-38
39-40
41-42
43-44
45-46
47-48
49-50
51-52
53-54
55-56
57-58
59-60
61-62
63-64
65-66
67-68
69-70
71-72
73-74
75-76
77-78
79-80
81-82
83-84
85-86
87-88
89-90
91-92
93-94
95-96
97-98
99-100

Επισημαίνουμε εις τόν κορυφαίον τμήμον της «Μαχάρας». Είναι δια τριαντάφυλλα και κρίνοι εφίστασται και παπαρούνας και μαργαρίτες διότι και αυτά είναι ανάγκη να υπάρχουν εντός διά να γείνη τὸ στεφάνι, στεφάνι ἀπὸ τριαντάφυλλα και κρίνους, παπαρούνας και μαργαρίτες.

Ἐάν δὲν ὑπάρχον κ' αὐτὰ στεφάνι ἀπορροὴν δὲν ἔρριτο.

Παραπρόθετον διόγραμμα εἶναι ἡ «Μαργαρίτη» ἡ ὅποια σὶ κάμνει νὰ ποῦνε, νὰ κλαίει, ν' ανατριχιάζει. Νομίζει κανείς ποῦ τοῦ περιούρου τὴν καρδιά τὰ μαχαίρια ποῦ πέφταν πάνω στὸ λεβέντικο κ' ἀφιλόλητο κορμὶ τοῦ Γιάννη.

Μὲ τὴν τέχνη ὁ τεχνίτης μας ζωγραφίζει και ψυχολογεῖ τὸν χαρακτήρα της Μαργαρίτης ἡ ὅποια δὲν διατάζει χάριν της τιμῆς της νὰ σφύρη τὸ μαχαίρι ἀπ' τὸ κορμὶ τοῦ ξεψυχημένου της ἀδελφοῦ και τὸ χῶσι πρὸς τὴν μακρὰν καρδιά της...!!

Γλυκὰ, γλυκὰ, παραπονεμένα ἔχον τὴν πέναν του βουτημένον στὸ φυλλοκόρδιου του τελειώνει μὲ λίγα, μετρημένα λόγια ὁ τεχνίτης μας τὴν ἱστορίαν του ποῦ ἡ ἡρώ των γάνεται... χάνεται ἀγάλια ἀγάλια μὲς τὸ βάθη ποινιμένης ψυχῆς. Πότε δὲν λέγονται τελευταίον γραμμὰι!! Εἰς αὐτὰς ξεκολλάζεται ὁ ἀναγνωστὴς και εὐρασκεῖ κ' ἰσχυροῦται ὅσοτερον ἀπὸ τὸσαν κόρηαι και κλαίον νὰ κλείσῃ τὰ μάτια του και νὰ φαντασθῇ τὴν εἰκόνα ὀλοζώντανον... αἰσκιωνόντας τὴν ἄλλη μίρα τὸ πλοιο, κοίταζεν αἱ κοπέλλες τὸ κορμὶ της ἀργουτοπούλας; ἀπάνω στὰ κύματα δειμένο μάζον μὲ τὸν ἀδερρὸ της τὸ Γιάννη. Τὰ κοίταζαν τὰ δύο κορμὰ και κάμνανε τὸ σταυρὸ τους κρηρὰ ἀπὸ τοῦς καύτες—ἴσως τὸ στεφάνο στεφάνο χριστιανικὸ τους προσκύνουν... α

Ὅλα τὰ λεία «Τόμορο» χωρὶς τὸ χωρὶς τὸ χωρτωμένο. Ὅλα του μίση τὰ χ' τὴν ἀγάπην τοῦ Πευλῆ, τ' ἀνερεθισμένο ὄμορο χωρὶς καθ' τὴν ζωτανὴν ζωγραφικὰ τοιχογραφίαι τοῦς ἀντιθέτους χαρακτήρας τοῦ Μικρούδου και της γυναικὸς του Ἀμερτουδάς τὸν παιδικὸν και παρθενικὸν της Δικαστήρας.

Ἡ ἀπρόκμιλλος χάρις και ἡ γλυκύτης της ἐμπνεύσασαι λαμπροκοποῦν ἐν αὐτῇ.

Ἀχ! και τί δὲν μας ἐνθουσιάζει!!—τὴν εἰκόνα, της πατρίδος μας... ποῦ ὅταν τὴν ἀνευρεθῶμεν ὅταν προκίνομε νὰ τὴν ἐπιστεφώμεν αἰσθανόμεθα μίαν μουσικὴν χάριν νὰ πλημμυρῇ τὴν ψυχὴν μας και νὰ μᾶς μὲθῃ μὲ τὴν μαγευμένην πνεσὴ της ποῦ χύνεται ὀλόγορα της και ποῦ εἶναι πάντα νέα ὡς τὴν φῶν.

Εἶναι ὁ μόνος ἐκ τῶν διηγηματογράφων μας, ὅστις ἠδυνήθη μὲ τὸσσην τέχνην και τὸσσην ἀπλότητα νὰ περιγράψῃ τὸ χωρὶς... ἴσως τὸ χωρὶς του... τὸ ὅποιο ἡ ζενεταία τοῦ τὸ περιβάλλει πάντοτε μὲ τὰ ζωρῶτερα χρώματα.

«...Κάμπος βιβῆς και δεινροτέπιαστος, βουκὰ παρακίθε ἀραδιασμένα ὡς κύματα γυναντίνα, ἀπὸ τὰ δεξιά γὰλα ἡ ἕδισα σα μὲ δύο ριμκόνισαι παραπλυσαι σὴ στερὰ, δίπλα στ' ἀρογιαλὶ τ' ὄμορο τὸ χωρὶς, ποῦ ὄργαναι τὸ στίτια του σὴ γλάστρες μὲ τὸ λουλοῦθαι και τέλος καταμίσαι στὰ σπῆται εἰκόνα—παραζένο θαμὰι—βράχος ποῦ στεκόταναι ὡς κολοσσὸς δίχως ταίρι, οὐρανόγγυθος κολοσσὸς μῆτε τέχνη μῆτε συμμετρία, και ὡς τὸσσην μαγαλειο ποῦ σ' ἔκριναι και τὸνε σιδοῦσωναι.

Κ' ἀπάνω ἀπάνω στοῦ Κολοσσου τὴν κορρὴ μεγάλη κατάλευκη ἐκκλησία, κ' ἀπάνω στὴν ἐκκλησία τὸ καμπαναριὸν, κάταστρο κ' αὐτὸ, λαρρόστικο και χωρτωμένο.

Μὰ, ἔρρισε πολὺ, πᾶρα πολὺ μᾶς συνεπῆρ και ὁ εὐάσματος τοῦ Τραμουντάου.

Τελεία εἰκόνα ἀληθινῆς λύπης! Μὲ τὰ ζωρῶτερα χρώματα ζωγραφίζει ὁ ζωγράφος μας τὴν ἀληθινὴν εἰκόνα της ζενεταίας. Καλλίτερον αὐτοῦ οὐδέτις ἠδυνήθη νὰ μᾶς τὴν παρουσιάσῃ τὸσσην ζωτανὴν πρό τῶν ὀφθαλμῶν μας.

Τὸσα ἔτη και ἐκίνοσ ἐκίε στὰ ξένα ἐγνωρίσεν ἐκ τοῦ πλησίον τὰς πικρίας της! Τὶ ὄρκα ποῦ κτυπᾷ τὸ ἀναγνώστη τοῦ

«Ἐχει ὁ Θεὸς ποῦ ἀδίκως πόρψη, δίχως μίσχ, δίχως ἄλλο σκοπὸν παρὰ νὰ θάρουν και ν' ἀποδείξουν ὡς ποῦ πηγαίνει ἡ ρομικαία τρέλλα, τὸ ἔρρο και τὸ τυρλὸ τὸ «Ἐχει ὁ Θεὸς, σάματις τρελλῆθη κ' ὁ Θεὸς μᾶς τοῦς. Εἶναι, λέει, τὸ ἀειχειρηματικὸν της Ρομικαίας της φιλῆς και τοῦς σκουτάει, τοῦς ρίχνει ὄσω κ' ὄσω, ὡς τὸν ἄγον Φραγκίσκο τοῦς φέρει, ὡς τὴν Πολωννῆσαι τοῦς ἔβραζαι, σὶ κᾶθε ἀρογιαλὶ σὴν ψέρις ἀκρίδες τοῦς σπῆνει. Ἄλλου, λουκοῦμαι νὰ πουλοῦν, ἄλλου φορταῖ νὰ σπῆκῶναι, ἄλλου ἄλλα βῆσανα νὰ τραβᾶνε, και τέλος νὰ ρουφιῶνται ἀπὸ τὸ παντοῦδυναμο τὸ ἀγχοσασωνικὸ τὸ θερὸ και νὰ χάνωνται.

Ἄς τὰ διαβάσῃ αὐτὰ κ' ἄς τὰ κλοδιαβάσῃ οἱ μέλλοντες νὰ μεταβῶσι ἢ εἰς τὴν Ἀμερικανὴ ἢ εἰς τὴν Ἀυστραλίαν. Καταλλήλοτερος ἄλλος ἀπὸ τὸν κύριον Ἀργύριον Ἑρταλιώτην δὲν ὑπῆρχε διὰ νὰ μᾶς περιγράψῃ τὸ τί ὑποπόρου οἱ μεταβαίνοντες ἐκεῖ ἀνευ οὐδένου πένου, προστάτου και τοῦ σπουδαίτερον μὴ γνωρίζοντες τὴν γλῶσσαν.

Αἱ γραμμὰι αὐταί αἰτίνας περιλαμβάνουν τὴν καθαρὰν ἀλήθειαν εἰνε γεγραμμένα μὲ αἶμα ἀπὸ ἀνητόπων ζωντα εἰς ἀνώτερα στρώματα και βλέποντα καλλίτερον τὴν ὅσσην τῶν συμπαιρτωμένων του.

Ἔσορον και τὸ παραλόγισαι τοῦ Τραμουντάου ψυχρομαγῶντος.

Και τί δὲν μᾶς λέγει;...

Τὴν νεανικὴν ζωὴν ὅλων μας τὴν ὅσσην περᾶσαι εἰς τὴν πατρίδα μας... Και ποῦ διαβῆμεν ὡς ὄνειρο!!! Τὶ ὄμορο και τί μαργαρίτικα τὰραδιάζει ὁ διηγηματογράφος μας... ὡς ἀριστοτέλης διτῆς βιβλίζεσαι εἰς τ' ἀπῆραντα βάθη τοῦ λογικου του και ἔσκαλλεσαι τὰ πρὸ βασιτοῦμένην ρομικαία της ψυχῆς της ρομικῶσσης.

—Ἀληθινὴ ρομικαία ζωγραφικὴ γιὰ ἀληθινὸν ἄνθρωπο ρομικὸ.—Αἱ εἰκόνας τοῦ παραλήρηματος εἶναι ἔξοχα, ἢ δὲ γλῶσσα μου σικωτάκη εἰς τὸ ἄκρον ὄσσην της τελειότητος της ἀριθίαιαι... Νομίζαι τις πῶς αἱ εἰκόνας ἔξερχονται ἀπὸ τὴν καρδίαν τοῦ διηγηματογράφου μας, ἐν ἢ ἔχει τὸν καλαῖον του βουτημένον, ὡς ἀπὸ ἀστειρῶτων πηγῶν.

Ὅσοι αἰσθάνονται τὴν καρδίαν των βαθῶσ πληγωμένην, ὅσοι ἀλόπητα παρακλῶσται και τὰ ἀπλόγγη των ἔσκαλλε ὁ πόνος ἄς ρίθουν ἐν βέλιμα εἰς τὴν πτωχικὴν κλίνην τοῦ νοσοκομείου εἶθα κοίταται τὸ ἔξερμα της ζενεταίας ὁ Τραμουντάου κ' ἄς ἀκροασθῶσι τὸ παραλήρημα του.

Ἄνευ λυγῶν, ἀνευ ἀπειστικῶν ὀσσην μὲ περιπαθῶσται λογικὴ ἀποχαιρῆσαι τὸν κῆσμον λησμονῶν τὴν ξένην και ἀφιῶν τὸν νοῦ του νὰ διασχίῃ ὄρη, θαλάσσας παρελθῶν και νὰ ἀνασκαλεύσῃ τὰς παιδικὰς του ἀνεμνήσαι αἰτίνας ὡς βᾶσμων παρηγορίας τῶν τελευταίων του στιγμῶν ἔξερχονται ἐκ τοῦ στόματος τοῦ ψυχρομαγῶντος.

«... Ἐνοῖα σου, μίνα, και σὶ σὶ 5 χρόνα θὰ μ' ἔχη. Ὁ παντῆρῶμε τὴν Φροσῆν, ἄλλα 5 χρόνα ζενεταία, και τότες πᾶ μὲ στεφανῶναι και μίνα... Μ' ἔπιζαν τὰ φίλια της. Ἔγχε γιὰ μανουῖλα μου, ἔχετε γιὰ ὄλοι σας Φροσῆν, Γιάννη, ἀγάπη μου, ἔχε γιὰ... Ἀχ, μορὴ, πικρὸς ποῦ εἶναι αὐτὸς ὁ ἀναθεματισμένος ὁ χωρισμός!...»

Ὅλα τὰ ἰδιαικὰ ἔλα τὰ ὄνειρα της νεότητος τοῦ Τραμουντάου τὰ περιλαμβάνουν αἱ ἄνευ γραμμὰι ἡ οὐκὴ ἀγάπη ἢ ἀδελφικὴ, ἢ πρὸς τὴν μέλλουσαν ἀσχηρῶν του ἰδιαιτέρα και τοῦ ἑσγᾶτου Ἑλλῆσος χαρακτικαίτικα λαμπροκοποῦν ἐντὸς αὐτῶν.

Τὸ παραλήρημα τοῦ Τραμουντάου περιλαμβάνει ὅλην τὴν ἀνέκροστον μαργαρίταν και τὸ ἀσπλόγγητον θελήτηρο τοῦ πραγματικου τὰ ὅποια μόνος ὁ διηγηματογράφος μας ἠδυνήθη νὰ παραλάβῃ ἐν τῷ ὄρωρο, μας ἠδυνήθη νὰ παραλάβῃ ἐν τῷ παραλήρηματι και νὰ ἀποθνήσκει ἀκόμη μίαν φῶν τὴν πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπην

τὴν ὅσσην καλλίτερον παντὸς ἄλλου ζῶν εἰς τὰ ξένα ἠθῶσθη.

Μὰ τρέχοντασ στ' ἀποθενα τὴν ἀκουσῆσ τὴν εἶδα μπρὸς μου ὄαν ἄγος διαδῆνε κ' ἔλαθαι ὡς ἀχρῶσα.

(Γιάννης Καμπουσίης)

Ἡ «Αἰχμή» τοῦ Γέρο Ἀνάστην εἶναι ἐν ἐκ τῶν περιπαθῶσταιων διηγημάτων του εἰς τὸ ὅποιον παρατροῦμεν ὅλην τὴν λαχτήραν τὴν ὅσσην αἰσθάνεται τις ὅταν θέλει νὰ ἐκπληρῶσῃ τὸν τελευταῖον του πόθον.

Ἡ «Καλίτσα» ἢ «Αἰσὴ» ἢ ἀνίκητο και ὁ «Καπετᾶν Σταμάτης» ὁ Πολίτης» εἶναι διηγηματα πολὺ καλά, πλημμυρῶν δι' ἀπὸ ζῶν, χάριν και εἰκόνας, ἀλλ' ἡμῖς τὰ θεωροῦμεν εἰς δευτέραν βαθμίδα κείμενα ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ ἄλλα διηγηματα.

Ὁ συγγραφεὺς της «Αμερικανικῶσσαις και τοῦ «Βουλοντσέλου» διὰ τοῦ ἴσου τοῦ τοῦ ὅμοιο ἤεν ἀκόμη ἐνα θριαμβῶν, μάζον δι' ἐκ αὐτῶν και ἡ ἰδιαικὴ μας γλῶσσα... Διὰ τοῦτο δὲν γνωρίζομεν ποῦν νὰ συγχαροῦμεν, τὸν διηγηματογράφον ἢ τὸν ὑπερμαχον της ἰδιαικῆς ἡμῶν γλῶσσας.

Γεώργιος Ρονταίου.

Ν. Δο. Κ/η - 17 Ιουλ. 1900

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΝΤΙΛΑΛΟΣ

Τὰ νέα διηγήματα τοῦ κ. Ἀργύριου Ἑρταλιώτη

Ὅταν ἀναγνώσασαι ἔργον τι προεβῶμεν ἐκ γλῶσσας κλάσμου εἶτε εἶναι ἔξοχα εἰς ὄχι, ὡς σωμαθῶσθη κατακάρδιον πιστεύομεν, τὸν ἀνάγκη νὰ λαβῆτε τὸν κλάσμον και νὰ ἠρᾶσῃτε περὶ αὐτοῦ.

Τὸ αὐτὸ και εἰς ἡμᾶς συνέβη. Δὲν δύνασται νὰ εὐαριστογραφῶμεν τὴν χάριν μας, τὴν μεγάλην χάριν, ἢν ἠρᾶσθημεν ὅτι εἰδομεν γεγραμμένον εἰς τὴν ἰδιαικὴν μας γλῶσσαν και ἐν ἐτι βιβλίον πλῆρες ζωῆς και χάριτος προεβῶμεν ἐκ τοῦ γλυκυτάτου κλάσμου τοῦ συγγραφεὸς τῶν «Φυλάδων» τοῦ Γερῶδμου και τῶν «Νησιωτικῶν ἱστοριῶν» τοῦ χωροῦ και ἄργουρο κ. Ἀργύριου Ἑρταλιώτη.

Πολὺ, πᾶρα πολὺ μᾶς ἠρῶσεν ἡ «Μαχάρα» ὄχι μόνος ἀθροιστικῶσ ἀξίας ὅστις κείται εἰς ἀνώτερον βαθμίδα ἐπὶ αἰτίς Νησιωτικῆς ἱστορίας.

Πᾶσις ἐνταῦθα ὡς ὀφθαλμοῦν κυρίως και τῶν ὀφθαλμῶν κατ' ἡμᾶς διηγηματικῶν ὡς περιλαμβανόμενον εἰς τὰς «Πρώτας ἱστορίας» και εἰς τὰς «Ἰστορίας τῶν Νησιωτικῶν» και τὴν ἑπισημαίνουσαν και τὰ ὅποια εἶναι τὰ ἑξῆς: ἡ «Μαχάρα» «Τόμορο» χωρὶς ὁ ἀναγνώστης τοῦ Τραμουντάου και ἡ «Αἰχμή» τῆρα τοῦ γέρο Ἀνάστην. Ἐξελέξασαι τὰ ἰδιαικὰ διηγηματα, διότι ταῦτα μᾶς ἐρέσων ὡς κατέχοντα τὴν πρώτην θέσιν μετῶν τῶν ἄλλων, τὰ ὅποια ἴσως δὲν ἔχουν τὴν ὄσσην ἄλλων ἔργων τοῦ διακεκριμένου μας λαοῦ.

Τὴν ἀνοῖξιν δὲν τὴν κάμνον μοναχὰ εἰκόνας και τὰ τριαντάφυλλα τὴν κάμνον και τὰ μαργαρίτικα και οἱ παπαρούνας.

Ἄνεις μόνος μὲ γασμὰ δὲν γίνεται πᾶσαι ν' ἀνοῖξουν και τ' ἀσπλοῦσθαι και ἔρρισε νὰ βγῆ, ἄλλου πνεύματος της ἔρρισε δὲν εἶθασαι.

Ὅσον συνέλει τὸ ἐν συντελεῖ και τὸ ἄλλο. και διὰ τοῦτο δὲν δύνασται νὰ εἰπωμεν πᾶς ἔλα τὰ διηγηματα τὰ περιλαμ-

Πρωτεύτης